MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ

KAPAK **Mekansal Örgütlenmede Katılım Sorunu**
İLLÜSTRASYON **Erdal Onur Diktaş**

Ege Mimarlık 2017/1 **95**

BAŞYAZI

HABERLER

MAKALE
İnci Uzun
İzmir Merkezi Ticaret Bölgesinde 1950-1960 Dönemi İş Yapıları…

MAKALE
F. Nurşen Kul
Cemalettin Dönmez
Aysu Püskülcü Aydın
Yandı Bitti Kül Oldu! Urla Eski Tekel Binasının (Arditi Köşkü) Hazin Öyküsü

MAKALE
Erkan Avlar
H. Sueda Yılmaz
Form, Malzeme ve Rengin Ahengi ile Sanatı Yeniden Canlandırma İsteği "Auditorium del Parco"

MAKALE
Ayşe Özdemir
Engelsiz Oyun Alanları İçin Kapsayıcı Tasarım Yaklaşımı

DOSYA
MEKÂNSAL ÖRGÜTLENMEDE KATILIM SORUNU

Emel Kayın
İzmir'de Korumacı-Katılımcı Reflekslerin 20.Yüzyıl Sonu-21. Yüzyıl Başındaki Örgütlenmesi ve Dönüşümü

Muhammed Aydoğan
Türkiye'de Tarihi Çevrelerin Korunmasında Katılımcı Planlama Olasılığı: İzmir Örneği

Bedriye Asımgil
Yayalaştırma - Cadde Tasarımları Hareketi ve Politikalarının Oluşturulmasında Halk Katılımının Sağlanması: Provo "Beyaz Bisiklet Devrimi"

Ferhat Hacıalibeyoğlu
Mimarlıkta Kullanıcı Katılımlı Tasarım Modeli

YAPI TANITIM
Deniz Dokgöz
Ferhat Hacıalibeyoğlu
Orhan Ersan
Geleneksel İçinde İkiz Zıtlık: Alaçatı Evi

İNGİLİZCE ÖZET

Türkiye'de Tarihi Çevrelerin Korunmasında Katılımcı Planlama Olasılığı İzmir Örneği

Çağdaş toplumların Şehir Planlama disiplininden temel beklentilerinden biri, tarihi çevrenin korunmasıdır. Bu beklenti, aydınlanmacı planlamanın koruma-kullanma dengesini sağlama görevinin çok ötesindedir. Artık "koruma": planlamanın yaşanabilirlik, erişilebilirlik gibi temel ilkelerinden biri haline gelmiştir. Tarihi yapıların tekil olarak değil, tarihi kent dokusu içinde korunması (ICOMOS'un 1964 tarihli Venedik Tüzüğü'nden beri), hatta çevreleyen doğal/yapay peyzaj ile birlikte korunması (ICOMOS'un 1987 tarihli Washington Tüzüğü'nden beri) uluslararası normlar olarak görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin yüzyılı aşan deneyimleri; tarihi çevrelerin korunmalarının sadece yöneticiler eliyle sağlanamayacağını, halkın ikna edilmesinin ve sürece katılmasının zaruri olduğunu öğretmiştir.

Türkiye'de de uluslararası anlaşmalara paralel olarak yasal düzenlemeler yapılmakta ve tarihi çevrelerin korunması için farklı ölçek ve tekniklerle planlar hazırlanmaktadır. Ancak mevzuat ve planlarla tanımlanan durum ile uygulama farklılık göstermektedir. Büyükşehirlerin hızlı büyümeleri, yaşanan ekonomik, sosyal ve mekânsal dönüşümler, tarihi çevrelerin korunması sürecinin: Avrupa ülkelerindeki gibi rutin bir planlama uygulaması olarak yürütülmesine olanak vermemektedir. Ülkemizdeki tarihi kent dokularının bazılarının çöküntü bölgeleri haline geldiği, bazılarının kontrolsüz turizm yığılmasıyla karnavallaştırıldığı, bazı sembolik alanların ise sosyoekonomik ve ideolojik kırılmaların mekânsal sembolü olarak, ülke gündemine oturan çatışma alanları haline geldiğini görmekteyiz.

Kentlerin gelişiminde, koruma-kullanma dengesini, "her koşulda, daha fazla kullanma" hatta "tüketene kadar kullanma" yönünde bozmayı ve daha verimli yatırım alanları yaratmayı hedefleyen bazı sermaye çevreleri karşısında, toplumsal grupların seslerini yükseltmeye başladıkları görülmektedir. Bu grupların planlama sürecine katılımları; çoğu zaman ansızın ortaya çıkan projelere reaksiyon şeklinde olmaktadır. Kimi zaman toplumsal çatışmaya, direnişe ve hatta şiddet olaylarına varan bu toplumsal reaksiyonlar, iyimser bir bakışla, kamu yönetimine katılımın bir boyutu olarak değerlendirilebilir. Ancak gerek halk katılımından beklenen faydayı arttırmak; gerek toplumsal huzurun sağlanması için; katılım süreçlerinin çok daha iyi kurgulanmış süreçler olarak sunulması ve topluma öğretilmesi gereklidir.

Tarihi Çevrelerin Korunması Sürecinin Aşamaları ve İzmir'deki Durum

Kentlerin gelişim sürecinde, imar planlarının yanısıra, toplumsal yapıdaki değişimler, ekonomik dönüşümler ve yerel yönetimlerin kararları etkili olmaktadır. Bu nedenle tarihi çevrelerin katılımcı bir planlama anlayışı ile korunabilmesi sadece KAİP (koruma amaçlı imar planı) ile ilgili bir süreç değildir. Çeşitli aktörlerin desteği ile sağlanması gereken farklı aşamalar mevcuttur. Sürece katılan aktörlerin ve etkinlik düzeylerinin sorgulaması için

oldukça zengin içerik sağlayan bir il olan İzmir'deki uygulama örnekleriyle, bu aşamalar şu başlıklar altında toplanabilir:

a. Koruma Hedefin Belirlenmesi:

Tarihi kent dokularının Dünya Kültür Mirasının bir parçası olduğu, kentlerin planlanmasında öncelikli bir ilke olarak ortaya konmalı, maliyet-fayda hesapları yapılmadan önce "tarihi çevrelerin halkın katılımı ile korunması" hedefi benimsenmeli ve bu niyet topluma duyurulmalıdır.

İzmir Büyükşehir Belediyesinin İzmir'in tanıtımında kullandığı temalardan biri "Turizm Kenti İzmir" diğeri ise "Tarih Sanat ve Kültür Kenti İzmir"dir (İBB: 2016a). Bu yaklaşım, tarihi çevrelerin korunmasının stratejik hedef olarak (en azından yerel yönetimler tarafından) benimsendiğini ortaya koymaktadır.

İzmir ilinde 17 belediyenin Tarihi Kentler Birliği'nin üyesi olması (TKB; 2016) bu tespiti güçlendirmektedir.

b. Toplumsal Bilincin Oluşturulması:

Koruma, sadece kamu yönetiminin bir hedefi olarak kalmamalı: "kültürel mirası korumanın" kentleri: sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal olarak zenginleştireceği ve kent kimliğinin en önemli unsurlarından biri olacağı; bu amaçla, bazı fedakârlıklarda bulunmanın zaruri olduğu bilinci oluşturulmalıdır.

Gelişmekte olan bir ülkede, tarihi çevrenin korunması konusundaki duyarlılığın, ekonomik sorunların önüne geçmesi kolay değildir. Bu gerçeğe rağmen, İzmir kent kimliğinin en önemli sembollerinin: Saat Kulesi, Asansör, Kadifekale, Agora, Kemeraltı vb. tarihi unsurlar olduğu ve bunların kentlilerce benimsenmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca, 14 yıldır "Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri" ile tarihi çevrenin korunmasına yönelik toplumsal bir bilinç oluşturmaya gayret gösterilmektedir (İBB; 2016b).

Yerel Gündem 21 platformu, İzmir Kent Konseyi: Kadın Meclisi, Engelli Meclisi, Gençlik Meclisi ve Çocuk Meclisi gibi demokratik katılım araçları da katılım ve koruma bilincinin oluşmasında katkı sağlamıştır (İKK; 2016).

Kemeraltı KAİP sürecinde "Kemeraltı Esnaf Derneği" adıyla çarşı esnafının örgütlenerek planlama sürecine katılması, daha sonra bölgenin mekânsal kalitesinin arttırılması için "Kemeraltı Vakfı"nın kurulmak istenmesi, koruma konusundaki toplumsal bilinci geliştirme çabaları olarak kıymetlidir (Ecemiş Kılıç ve Aydoğan: 2006).

c. Bütüncül Üst Ölçekli Planlama:

Tarihi kent dokularının korunması, sadece sit sınırlarında yapılacak planlama ile sağlanamaz. Kentin ekonomisi, demografik yapısı, arazi kullanım deseni, ulaşım sistemi, fonksiyonel bütünlüğü ve hatta kentin bölge ekonomisi içindeki işlevi planlanırken tarihi kent dokularının varlığı dikkate alınmalıdır.

Ülkemizde teknik bir konu olarak görülen üst ölçekli planların yapımında halk katılımı düzeyinin düştüğü görülmektedir. İzmir Çevre Düzeni Planlarının hazırlanması sürecinde halk katılımı toplantıları yapılmışsa da, katılım sembolik düzeyde kalmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onadığı 1/100.000 ölçekli bu plan: İzmir ve Manisa illerinde onaylı alt ölçekli planların tutarlı bir şekilde bir araya getirilmesini sağlayan teknik bir çalışma olmuştur. Plan raporunda "katılım" ifadesi sadece 4 kez geçmektedir (ÇŞB Mekânsal Planlama Müdürlüğü; 2014).

Dolayısıyla üst ölçekli planlarda tarihi çevrenin korunmasına odaklanan kararların geliştirilmesi ve sürece halk katılımının sağlanması, Türkiye genelinde olduğu gibi İzmir ilinde de en fazla eksikliğin gözlendiği aşamadır.

d. Ekonomik İşleyişin Sürdürülmesi:

Tarihi kent dokularının yaşanabilirlik seviyelerinin korunabilmesi için; bakım, onarım ve restorasyon giderlerinin düzenli olarak karşılanabilmesi gereklidir. Bu bölgelerin fonksiyonel canlılığının korunması için; kentlerin ekonomik işleyişinden kopmamaları sağlanmalı ve bu bölgelerin cazibesini arttıran, yatırımları tetikleyen projeler halkın katılımıyla geliştirilmelidir.

İzmir'de, tarihi kentin dokusuna zarar verecek şekilde yayılmaya başlayan imalat kullanımlarının, kentin çeperindeki organize imalat bölgelerine taşınması gibi fonksiyonel dönüşüm kararlarının verildiği görülmektedir. Ayakkabı imalathanelerinin tarihi kent merkezinden çıkartılarak Ayakkabıcılar Sitesi'ne taşınması süreci böyle bir kentsel-ekonomik kararın sonucudur. Kemeraltı Derneği ve esnaf odalarının desteği ile yürütülen bu proje ile Kemeraltı'nda çok büyük bir mekânsal tahribat önlenmiştir (Taner, Ecemiş ve Aydoğan; 2003).

İzmir Sığacık'ta tarihi kent dokusuna, "yavaş şehir" teması ile turizm sektörünün çekilmeye çalışılması, Sığacık halkının katılımı ile sürdürülen ve etkili olduğu gözlenen bir girişimdir (Ecemiş Kılıç ve Aydoğan; 2015).

Kamuoyunun ilgisini tarihi dokuya yöneltecek proje yarışmaları da (Kemeraltı Üst Örtü Tasarım Yarışması vb.) bu mahiyette olumlu girişimlerdir.

Yine Kemeraltı Tarihi Kent merkezinde cazibe odakları oluşturacak projeler geliştirilmek amacıyla, yerel yönetimlerin ve esnafın katılımıyla TARKEM şirketinin kurulması; sivil toplum

örgütleri ve yerel üniversitelerin katılımı ile bölgeyi canlandıracak restorasyon projelerinin hazırlatılması; “ekonomik işleyişin sürdürülebilmesi” aşamasının öneminin kavrandığını göstermektedir.

e. Katılımcı bir Koruma Amaçlı İmar Planı:

Çoğunlukla “planlamaya katılım" şeklinde kullanılsa da, doğru ifadenin “şehirciliğe katılım”, ya da “düzenlemeye katılım” olduğu ifade edilmektedir. Bu ifade ile vurgulanmak istenen, bireyleri yalnızca planlama sürecine katmaya çalışmanın çok yeterli ve anlamalı olmadığı; bir bütün olarak şehirleşme politikasına, yani kent yönetiminin tüm unsurlarına katılımın gerekli olduğu düşüncesidir (Tekeli, 1990).

Planlama sürecine katılımın aşamaları merdiven basamakları şeklinde tanımlanabilir. Basamakların birer birer çıkılması, her aşamanın toplumu oluşturan bireyler ve topluluklarca öğrenilmesi ve içselleştirilmesi önemlidir (Aydoğan; 2006).

i. **Bilgilenme:** Kentsel bir alanda, hangi planların ne zaman yapılacağının; planların amaç ve kapsamlarının neler olduğunun ve uygulamanın ne şekilde olacağının; belirlenen temel sorunların ve çözüm için kullanılabilecek olasılıkların, tüm toplumsal gruplarca anlaşılabilir basitlikte açıklanmasıdır. Bu aşama, “doğrudan demokrasi”nin bir boyutu olan “katılımcı planlama süreci”nin ilk ve en önemli aşamasıdır. Bilgilendirme aynı zamanda toplumun bu konuya ilgisini çekmek ve katılımcı planlama sürecinin öğrenilmesini sağlamak boyutlarını da içermelidir.

ii. **Fikir beyanı**: Kentlilerin planlama sürecine ilişkin beklentilerini sunmaları için çeşitli gerçek ve sanal ortamların kullanılması aşamasıdır. Planlanan çevrede halka açık katılım toplantılarının yapılması, planlama sürecinin anlatılması ve kentlilerin görüşlerinin dinlenmesi; alan araştırması sırasında anketler yapılması; web siteleri üzerinden veya sosyal medya aracılığıyla kentlilerin tercihlerinin öğrenilmesi ve toplumda var olduğu tespit edilen eğilimlerin planlama sürecinde dikkate alınmasıdır. Plancı ve yerel yöneticiler kimi zaman “eğilim yoklaması” olarak adlandırılan, yasal bağlayıcılığı olmasa da, plancılara yön verecek oylamaları sürece dâhil edebilir.

iii. **Karara katılım**: Serbestçe bilgilenmenin ve fikir beyanının ardından, planların tümüyle halkın katılımı sağlanarak hazırlanması ve onanmasıdır. Bu amaçla: geniş katılımlı meclis toplantıları; e-devlet sistemince desteklenen elektronik oylamalar veya yerel referandumlar kullanılabilmektedir. Ortak beklentileri ve kaygıları olan topluluklar, organize bir şekilde kendilerinin ve kimi zaman katılım becerisi olmayan grupların (çocukların, hayvanların vb.) çıkarlarını savunucu çözüm önerileri geliştirebileceklerdir. Kimi toplumsal grupların, profesyonel destek alarak, farklı (örneğin: ekolojik duyarlılığı daha yüksek) plan önerileri geliştirmeleri ve bunları planlama sürecinde tartışmaya sunmaları mümkün olacaktır. Bu boyutta bir katılımın sağlanması, kentlinin planların uygulama sürecinin doğal destekçisi ve hatta savunucusu olmalarını sağlayacak, planı bir tür toplumsal uzlaşmanın dokümanı haline getirecektir.

İzmir ölçeğinde KAİP süreçleri değerlendirildiğinde: Katılım konusunda niyet olsa da, süreci organize edebilecek deneyim ve organizasyon altyapısının olmadığı görülmektedir. Bu nedenle katılımın "bilgilendirme" ve " fikir beyanı" aşamalarında çeşitli olumlu adımlar gözlenmekle birlikte, "karara katılım" boyutunda bir gelişme olmadığı görülmektedir. Planlama sürecine katılımın tamamen yerel yönetimlerin inisiyatiflerine bırakılmış olması, yasal bir zorlamanın veya yönlendirmenin olmaması, bu alandaki tıkanıklığın önemli nedenlerinden biridir.

Planlama Mevzuatında Katılımcı Planlama:

İl genel Meclisleri ve tüm ilçe belediyelerinin meclisleri: "temsili demokrasi"nin yerel unsurlarıdır. Ancak yerel meclislerin varlığını ve planlama sürecindeki görevlerini, planlama sürecine halkın katılımı olarak değerlendirmek, kavramsal bir hata olacaktır.

İzmir Kent Konseyi Meclisleri (Kadın Meclisi, Engelli Meclisi vb) tüm kentlilerin serbest biçimde katılımına olanak verdiği için, kavramsal olarak "doğrudan demokrasi" unsurlarıdır. Ancak bunların karar kademelerindeki etki düzeyleri düşüktür ve planlama sürecine odaklanmış yapılar değildirler. Dolayısıyla bu meclisler de ancak katılımcı planlama sürecini destekleyen araçlar olarak nitelendirilebilirler. Bunların dışında Türkiye'de, yasal bir dayanakla, planlama sürecimizin parçası haline gelen katılım mekanizmaları şunlardır:

1 İmar Planlarının İlan Edilmesi ve İtirazların Toplanması:

3194 sayılı İmar Kanunu (1985): planların yapımı sürecinde bir ay boyunca ilan edilmesi (belediyesinde askıya çıkartılması), vatandaşların planlara itirazlarını yazılı olarak bildirmeleri ve ardından planların belediye meclislerinde yeniden değerlendirilmesini öngörmektedir. Planların ilan edilmesi: katılımcı planlamanın ilk aşaması olan "bilgilenme"nin sağlanmasının bakımından önemlidir. İtirazların toplanması ve plancılarca değerlendirilmesi ise: katılımın ikinci aşaması olan "fikir beyanı" kapsamında değerlendirilebilir.

2 Planların Dava Edilebilmesi:

İmar Kanunu kapsamında yapılan itiraz/önerilerin kabul edilmemesi durumunda, itiraz süresi içinde idare mahkemelerinde dava açılabilmesi öngörülmüştür. Ancak planların askıya çıkarıldığını duymayan vatandaşlar, planları sadece yapım aşamasında değil, uygulama sürecinin herhangi bir aşamasında, plan hakkında bilgi sahibi oldukları anda, dava edebilmektedirler. Bu durum kentlilerin ve sivil toplum örgütlerinin plan kararlarına itiraz edebilecekleri bir kanal oluşturmuştur. Her sene açılan binlerce dava, planlama sürecinin bir boyutu olarak kabul edilmekte ve artık doğal karşılanmaktadır.

3 Yatırım Alanlarında Çevresel Etki Değerlendirme Sürecii:

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğine (25.11.2014 Resmi Gazete Sayısı: 29186) tabi olan projeler için halk katılımı toplantılarının yapılması, planlama sürecine halkın katılımının bir boyutudur. Proje hakkında bilgi verilmesi: katılımın birinci aşaması olan bilgilendirme; vatandaşlarının görüşlerinin dinlenmesi ise: katılımın ikinci boyutu olan "Fikir Beyanı" kapsamında değerlendirilebilir. Ancak uygulama sürecinde, halkın görüşü ne kadar olumsuz olursa olsun; katılım toplantılarının yapılmasının onay için yeterli görülüyor olması, ÇED katılım toplantılarını bürokratik bir prosedür haline getirmiş ve değersizleştirmiştir.

4 KAİP'lerin Hazırlanması Sürecinde Yapılan Halk Katılımı Toplantıları:

2863 sayılı KTV Koruma Kanunun 17.(a)maddesine 2004 yılında eklenen hüküm ile KAİP sürecinde iki adet halk katılımı toplantısının yapılması zorunluluğu getirmiştir: *"Belediyeler, valilikler ve ilgili kurumlar söz konusu alanda ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve plândan etkilenen hemşerilerin katılımı ile toplantılar düzenleyerek koruma amaçlı imar plânını hazırlatıp, incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna vermek zorundadır." (Değişik: 14.7.2004 - 5226/8 md.)*

Planlama mevzuatında ilk kez halk katılımı ifadesinin geçmiş olması nedeniyle 2004 yılında yapılan bu değişiklik son derece önemli ve gerekli bir adım olmuştur. Özellikle kentsel sit alanlarında, halkın yoğun ilgi gösterdiği bu toplantılar: katılımcı planlamanın "bilgilenme" ve "fikir beyanı" aşamalarını karşılamıştır. İzmir'de Kemeraltı (1. ve 2. etabında), Bergama, Birgi ve Ödemiş KAİP süreçlerinde yapılan katılım toplantılarına bölge esnafının ve halkının yoğun katılımı gözlenmiştir.

Ancak bu yasa değişikliği: mevzuat gereği KAİP yapılması gereken Arkeolojik Sit Alanlarında da (çevrelerinde herhangi bir yerleşim alanı bulunmasa dahi; yani hiç nüfus barındırmasalar bile) halk katılım toplantıları yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Oysa Türkiye genelindeki 14.840 sit alanının, sadece 267 adeti; İzmir'deki 654 sit alanının ise sadece 36 adeti; "kentsel sit alanı" niteliği taşımaktadır (Kültür Bakanlığı; 2016). Doğal olarak birçok arkeolojik alan için sadece prosedür gereği yapılan ve halkın ilgi göstermediği toplantılar, "halk katılımı toplantısı" kavramını olumsuz etkilemiş; planlama sürecini yavaşlatan gereksiz bir prosedür olarak algılanmasına neden olmuştur. Halk katılım toplantılarına ilişkin bu madde, 2011 yılında 648 sayılı KHK ile kaldırılmıştır. Yine de bu süreçte yapılan yüzlerce katılım toplantısı son derece değerli bir bilgi birikimi sağlamıştır. Günümüzde Koruma Kurulları, KAİP sürecinde (sit alanlarının niteliklerini dikkate alarak) katılım toplantılarının yapılmasını, plancılardan talep edebilmektedirler.

Değerlendirme:

Birden fazla insanın olduğu her ortamda istemli veya istemsiz oluşan iktidar ilişkisi, kamu yönetiminin en önemli katmanlarından biridir. Demokratikleşme sürecinde: yöneten/yönetilen arasındaki ayrışmanın azalması ve halkın yönetime daha fazla katılımı hedeflenmelidir. Mekânsal kararlarının verilmesi ve toplumun geleceğini şekillendirmesi olarak görülebilecek şehir planlama sürecine, halkın katılımının sağlanması: planlamanın etkinliğini ve verimliliğini artıracaktır. Elbette katılım kültürü toplumlara enjekte edilemez. Halkın katılabileceği ve katılımın gözle görülür, elle tutulur faydalar sağlayacağı projeler kurgulanmalıdır. Halkın ve yöneticilerin bu yaklaşıma ısındırılmaları ve zaman içinde halk katılımını sağlamanın yönetsel bir alışkanlık haline gelmesi için çaba sarf edilmelidir. Özellikle barındırdıkları kendilerine has sorunlar ile farklı ölçek ve kademelerde toplumsal ilgiye mazhar olan tarihi kent dokularına yönelik projelerin, halk katılımı ile yürütülmesi son derece faydalı olacaktır.

Kaynakça

Aydoğan,M.(2006). **Kentsel Yönetişim Bağlamında e-Planlama Yaklaşımları – İzmir Örneği**. DEÜ FBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Müdürlüğü (2014). **İzmir Çevre Düzeni Planı Raporu**. http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=sayfaicerik&IcId=937

Ecemiş Kılıç,S.; Aydoğan,M. (2006). **Katılımcı Bir Kentsel Koruma Projesi: İzmir - Kemeraltı Tarihi Kent Merkezi**. Ege Coğrafya Dergisi, 15 (2006),61-71, İzmir.

Ecemiş Kılıç,S. ve Aydoğan,M. (2015). **Sustainable Tourism and Heritage in Sigacık/Seferihisar**. WASET International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic.; Vol:9, No:1, 2015; s310

ICOMOS (1964). **Venedik Tüzüğü**. www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0860508001353672560.doc

ICOMOS (1987). **Washington Tüzüğü**. www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0884650001353670152.pdf

İzmir Büyükşehir Belediyesi (2016a). **Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri**. http://tarihesaygi.izmir.bel.tr/

İzmir Büyükşehir Belediyesi (2016b). **Tarihle İlişkisini Güçlendiren Kent**. www.izmir.bel.tr/Projeler/1/179/ara/tr

İzmir Kent Konseyi (2016). **Kent Konseyi**. www.izmirkentkonseyi.org.tr

Kültür Bakanlığı (2016). **İllere Göre Sit Alanları**. www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44974/illere-gore-sit-alanlari-istatistigi.html

Taner,T.; Ecemiş,S.; ve Aydoğan,M.; (2003). **Kemeraltı Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu**. İzmir: DEÜ Mimarlık Fakültesi.

Tarihi Kentler Birliği (2016). **Üye Belediyeler**. www.tarihikentlerbirligi.org/?belediyeler=uye-belediyeler-tum-liste

Tekeli,İ. (1990). **Kent planlaması ve katılım üzerine düşünceler; Planlamaya Katılım**. *Türkiye'de 14. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu Bildiriler Kitabı.* İstanbul: M.Ü.Yayınları.